

การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)

วิไล พิพัฒน์มงคลพร (Wilai Pipatmongkolporn) *

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องคำคล้องจอง ให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 2/1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ปีการศึกษา 2554 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้มี 5 ประเภท คือแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบสัมภาษณ์อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเกี่ยวกับการ ศึกษาชั้นเรียน และแบบทดสอบภาษาไทยเรื่องคำคล้องจอง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยการหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การจัดลำดับความถี่ และนำเสนอผลในรูปตารางและบรรยายข้อมูลในรูปความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นการประชุมร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ (PLAN) ของคุณาจารย์กลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย ทุกวันพุธ เวลา 16.00 – 18.30 น.ตลอดภาคการศึกษา เริ่มจากการร่วมกันวางแผน การจัดการเรียนรู้ (PLAN) ในด้านการเลือกวิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน การวัด-ประเมินผล ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม นักเรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ในทุกชั่วโมง กระบวนการศึกษาชั้นเรียนในขั้นการสังเกตการสอน (DO) อาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ร่วมสังเกตกระบวนการคิดของนักเรียน การสะท้อนผลการเรียนร่วมกัน (SEE) โดยที่ประชุมคุณาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้รับชมวีดิทัศน์กระบวนการจัดการเรียนการสอนและอาจารย์ที่สังเกตการสอน ร่วมสะท้อนผลการเรียนก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่คุณาจารย์ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ขั้นตอนที่ 1 ฟังแล้วคิด มีกิจกรรมฟังให้คิด คิดให้ดัง ฝึกนักเรียนให้ฟัง และสะท้อนความคิด นักเรียนมีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 100 และมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 6.08 ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นตระหนักและสร้างจิตสำนึก เป็นกิจกรรมให้เกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน นักเรียนเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการและกิจกรรมหลากหลายที่กระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม และมีเป้าหมายเพื่อปูพื้นฐานให้

คำสำคัญ: การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)

Keywords: Lesson Study Process, Contemplative Education

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ฝ่ายประถมศึกษา

ลึกซึ้งและให้เกิดสำนึกในสิ่งที่เรียน รวมถึงการทบทวนความรู้ด้วยตนเอง และการจดบันทึกความคิดเห็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ในท้ายของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จากการรวบรวมความคิดเห็นในแผนการเรียนรู้ทั้งหมด พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่าทำให้รู้จักคำคล้องจองและได้ฝึกอ่านคำคล้องจอง มีความถี่รวมสูงสุดเท่ากับ 47 ความคิดเห็น คิดเป็นลำดับที่ 1 นักเรียนรู้ว่าคำคล้องจองมีกี่พยางค์ มีความถี่รวมลงมาเท่ากับ 44 ความคิดเห็น คิดเป็นลำดับที่ 2 และนักเรียนรู้ว่าคำคล้องจองเป็นคำที่มีความไพเราะ มีความถี่เท่ากับ 37 ความคิดเห็น คิดเป็นลำดับที่ 3 ตามลำดับ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง คำคล้องจอง พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 9.41 คิดเป็นร้อยละ 94.10 สูงกว่าผลการทดสอบก่อนการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 7.70 คิดเป็นร้อยละ 70.70 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 37 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อ 2

Abstract

The objectives of the present study were 1) to develop teaching and learning process in the Thai Language Subject Group for second grade students in The Demonstration School of the Faculty of Education, Khon Kaen University, by basing on the ideas of Contemplative Education through the Lesson Study Approach and 2) to study grade-2 students' learning achievement in the subject of rhyming words so as to have at least 80% of them pass the prescribed criterion. The target group consisted of 37 students from the 2/1 classroom at the Demonstration School of the Faculty of Education, Khon Kaen University during the second semester of the 2011 academic year. The study employed the One-Shot Case Study for data collection. Five categories of instruments were used in the study, i.e. 1) 9 lesson plans basing on the ideas of Contemplative Education, 2) a teaching observation form, 3) an interview form for eliciting the students' opinions about the learning activities, 4) an interview form for eliciting the opinions of the teachers in the Thai Language Division about the Lesson Study Approach and 5) a learning achievement test on the subject of rhyming words. The collected data were analyzed qualitatively as well as quantitatively for percentage, arithmetic mean, standard deviation and frequencies. The results were presented in tables and a descriptive report.

The findings:

1. The teaching and learning process was organized by the teachers in the Thai Language Division who met every Wednesday from 16.00 – 18.30 hr. throughout the first and the second semester of the 2011 academic year to discuss for organizing learning activities (PLAN) which included the selection of teaching methods, the organization of learning activities, instructional media, measurement and evaluation and the arrangement of suitable learning environment. It was also designed for the students to keep a record of what they had learned in every instructional hour. At the Lesson Study or instructional observation step (D0) the teachers from other subject groups participated in an observation of the students thinking process. At the joint reflection on the students' learning outcome (SEE) the teachers in the Thai Language Subject Group were assigned to watch video recording of the whole teaching and learning process in which the other teachers who had observed the instructional activities also joined in the reflection session which, as a result, helped contribute a common learning among the teachers.

The organization of learning activities basing on the ideas of Contemplative Education was designed at the first step for the students to listen carefully and to think loudly. The students were train to listen and to reflect on their thinking. The students were given an opportunity to express their opinions and 100% of them did so. The students made a mean achievement score of 6.08. At the second step of awareness and building up of conscious mind was designed to make the students to be conscious of the subjects they were learning. They were organized to learn together through various activities that rouse their interest and to participate in group activities. The lesson plans were aimed at laying a foundation for profound learning, the ability to review what they have learned by themselves and to make a record of their opinions about what they had learned at the end of each lesson. The results of a compilation of the students' opinions towards all the lesson plans showed that the lesson plans had enabled them to know and how to read rhyming words with the highest frequency of 47. The second high frequency concerned the students' knowledge about the number of syllables in the rhyming words which showed a frequency of 44. The third high frequency concerned the students' realization of the pleasant sounding of rhyming words which showed a frequency of 37.

2. The students made a mean learning achievement score of 9.41 or 94.10 of the full marks which was higher than their pretest score of 7.70 or 70.70% of the full marks, and all (100%) of the students passed the prescribed passing criterion.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครู อาจารย์เป็นปุชนียบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านวิชาการ และประสบการณ์ ตลอดจนเป็นผู้มีความเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ สั่งสอนอบรมให้นักเรียนได้พบกับแสงสว่างแห่งปัญญา อันเป็นหนทางแห่งการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองในอนาคต รวมทั้งนำพาสังคมประเทศชาติ ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ด้วยบทบาทสำคัญของครู คือ การสอน ที่ทำให้สังคมมีพลเมืองที่มีความพร้อมพอที่จะเป็นกำลังสำคัญ ทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า จึงมีภาระหน้าที่ช่วยในการขับเคลื่อนงานหลัก 3 ประการคือ 1) สร้างพลเมืองดีของประเทศ โดยการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศ ชาติต้องการ 2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 3) สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชาติ จากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง เกิดการดำรงรักษาความเป็นชาติไว้อย่างมั่นคงยาวนาน

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 มาตรา 49 ที่กำหนด

ให้มีมาตรฐานวิชาชีพ 3 ด้าน ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน และจากการตระหนักในความสำคัญของการปฏิบัติตนให้มีมาตรฐานตามที่คุรุสภา กำหนด ผู้วิจัยจึงสนใจนำการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มาใช้เพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนาการสอนภาษาไทยให้มีมาตรฐานการปฏิบัติงาน จากการวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่า หากนำการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มาใช้จะสามารถส่งเสริมการบรรลุเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 ต่าง ๆ เช่น มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู อยู่เสมอ มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน มาตรฐาน ที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์ มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา จากมาตรฐาน

ที่ได้นำเสนอ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าการนำการศึกษาชั้นเรียนมาใช้ จะมีคุณประโยชน์ทางการศึกษาและก่อให้เกิดความสำเร็จทั้งในแง่ตัวครูและนักเรียน การศึกษาชั้นเรียนเป็นแนวทาง (Approach) หรือ วิธีการ (Method) หนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งนฤมล อินทร์ประสิทธิ์ (2552) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียนเพื่อพัฒนาครูและนักเรียนพบว่า การใช้การศึกษาชั้นเรียนในการพัฒนาวิชาชีพครู มีผลทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ของตนเอง เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเอง และเปลี่ยนแปลงเจตคติที่มีต่อนักเรียน การศึกษาชั้นเรียนเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาวิชาชีพที่กระทำโดยครูในโรงเรียน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อย 4 กิจกรรม คือ พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และสังเกตการจัดการเรียนรู้ สะท้อนผลชั้นเรียน และร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ สำหรับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีความสนใจในการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) มาใช้จัดการเรียนรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งไปที่การพัฒนาชีวิตโดยการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก จากรากฐานของการปฏิบัติและฝึกฝนจริง จิตตปัญญาจึงเป็นการศึกษาเพื่อทางรอด เป้าหมายที่แท้ของการศึกษา คือ การเรียนเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีวิธีคิด จิตสำนึก ที่ให้เกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (Transformative Learning) มีกิจกรรมหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และปรัชญาของจิตตปัญญาศึกษา 2 ประการคือ หลักการพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา (humanistic value) และกระบวนการทัศน์ องค์กรวม (holistic paradigm) จากการค้นคว้าการจัดกระบวนการเพื่อพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยสนใจในขั้นตอนในงานของทิพย์สุดา ปริดาพันธุ์, 2554 ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมพร้อมในการเรียน (check in) 2) การพูดและฟังเพื่อนอย่างใคร่ครวญ (dialogue conversation) 3) การสะท้อนความคิด (reflection) 4) การทบทวนความรู้ด้วยตนเอง (check out) และ 5) จดบันทึก (journaling) โดยผู้วิจัยได้ปรับเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ฟังแล้วคิด และ

ขั้นตอนที่ 2 ตระหนักและสร้างจิตสำนึก เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมระดับวัยประถม ศึกษาปีที่ 2 แต่คงแนวทางจิตตปัญญาศึกษาที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ภายในตนเองทั้งด้านความคิด ความรู้สึกผ่านกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู มีการสะท้อนความคิด ความรู้สึกของนักเรียนต่อครู เรียนรู้ความเข้าใจความรักและความเมตตาของครูกับศิษย์ เคารพความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ตลอดจนเกิดความเข้าใจในตัวตนมากขึ้น

จากแนวคิดของการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา (Contemplative Education) ศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาผลของการใช้การศึกษาชั้นเรียนและการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลจากการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู และพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพและมีคุณลักษณะสอดคล้องตามจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องคำคล้องจอง ให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 2/1 จำนวน 37 คน และคณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 11 คน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2554
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 5 ประเภท คือ แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญา

ศึกษา, แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย, แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น, แบบสัมภาษณ์อาจารย์และแบบทดสอบก่อน - หลังเรียน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการประชุม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ทุกวันพุธเวลา 16.00-18.30 น. บันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ที่มีผู้เสนอแนะ ผู้วิจัยดำเนินการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เรื่องคำคล้องจอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีการบันทึกวิดีโอ โดยมีอาจารย์สังเกตการสอนบันทึกข้อมูล และเขียนบันทึกสะท้อนผลหลังการสอน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และบันทึกความคิดเห็นต่าง ๆ ของคุณอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจากการประชุม และจากการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์แบบทดสอบก่อน - หลังการเรียนรู้ภาษาไทย, คะแนนจากกิจกรรมฟังให้ดี คิดให้ดัง, กิจกรรมกลุ่ม, ใบงานและการบันทึกสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ เรื่องคำคล้องจอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการหาค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการจัดลำดับความถี่ นำเสนอผลในรูปตารางและบรรยายข้อมูลในรูปความเรียง

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ผลการใช้ การศึกษาชั้นเรียนและผลการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลและบรรยายในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา (Contemplative Education)

และนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) สรุปผลดังนี้

1. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียนกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) เป็นการร่วมมือกันของกลุ่มครูในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ (PLAN) ทุกวันพุธเวลา 16.00 - 18.30 น. ตลอด ภาคการศึกษา เริ่มจากการร่วมมือกันวางแผน (PLAN) ในด้านการเลือกวิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน การวัดประเมินผล ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม การสังเกตชั้นเรียนร่วมกัน (DO) อาจารย์ร่วมสังเกตการสอน โดยมีจุดประสงค์ คือ การสังเกตกระบวนการคิดของนักเรียน การสะท้อนผลการเรียนร่วมกัน (SEE) โดยคณาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชมวิดิทัศน์กระบวนการจัดการเรียนการสอน และอาจารย์ผู้สังเกตการสอน ร่วมกันสะท้อนผลการเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในหมู่คณาจารย์ การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ฟังแล้วคิด เป็นกิจกรรมเตรียมความพร้อมในการเรียน (check in) การพูดและฟังเพื่อนอย่างใคร่ครวญ (dialogue conversation) มีกิจกรรมฟังให้ดี คิดให้ดัง ฝึกนักเรียนให้ฟัง และการสะท้อนความคิด (reflection) ด้วยการพูด นักเรียนมีโอกาสพูดคิดเป็นร้อยละ 100 และมีคะแนนการพูด เฉลี่ยเท่ากับ 6.08 และ ขั้นตอนที่ 2 ขึ้นตระหนัก และสร้างจิตสำนึก เป็นกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกระบวนการและกิจกรรมหลากหลายที่กระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การทบทวนความรู้ด้วยตนเอง (check out) และการจดบันทึกสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ (journaling) และความคิดเห็นที่นักเรียน ได้เรียนรู้ในท้ายของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็น ว่า ทำให้รู้จักคำคล้องจอง และได้ฝึกอ่าน คำคล้องจอง มีความถี่รวมสูงสุดเท่ากับ 47 ความคิดเห็น

คิดเป็นลำดับที่ 1 นักเรียนรู้ว่าคำคล้องจองมีกี่พยางค์ มีความถี่รองลงมาเท่ากับ 44 ความคิดเห็น คิดเป็นลำดับที่ 2 และนักเรียนรู้ว่าคำคล้องจองเป็นคำที่มีความไพเราะ มีความถี่เท่ากับ 37 ความคิดเห็น คิดเป็นลำดับที่ 3 ตามลำดับ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่องคำคล้องจอง พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 9.41 คิดเป็นร้อยละ 94.10 สูงกว่าผลการทดสอบก่อนการทดลองที่มีคะแนนเฉลี่ย 7.70 คิดเป็นร้อยละ 70.70 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 37 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อ 2

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่องคำคล้องจอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยนำประเด็นที่สำคัญตามวัตถุประสงค์มาอภิปรายผล ดังนี้

1. พัฒนาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)

1) นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) คณะอาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย การร่วมมือการวางแผนการจัดการเรียนรู้ (PLAN) ในวันพุธของทุกสัปดาห์ ผู้เชี่ยวชาญที่เชิญเข้าร่วมการวางแผน ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมกิจกรรมฟังให้คิด คิดให้ดัง กิจกรรมนี้ทุกชั่วโมงของการสอน นักเรียนทุกคนมีคะแนนการพูด หมายความว่า นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้พูด แสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ในทุกชั่วโมง ซึ่งกมลรัตน์ ฉิมพาสี (2554) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบกิจกรรมที่เป็นไปอย่างสอดคล้องกับผู้เรียน ช่วยในการประมวลผลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้

การสังเกตชั้นเรียนร่วมกัน (DO) คณะอาจารย์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยร่วมสังเกตการสอน เป้าหมายของการสังเกต คือ การสังเกตกระบวนการคิดของนักเรียน (ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์, 2550 อ้างถึงใน เอื้อจิตรพัฒน์จักร และคณะ, 2554) การปฏิบัติในขั้นนี้เพื่อรับการสะท้อนและได้ข้อมูลย้อนกลับที่กว้างขวาง และหลากหลาย อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป การวางแผนในระยะเริ่มต้นใช้เวลา 1-2 เดือนก่อนที่จะนำไปสู่การใช้จริงในห้องเรียน กิจกรรมการวิพากษ์และเสนอแนะนี้เพื่อสร้างเจตคติ การเปิดใจให้กว้าง เพื่อยอมรับการวิพากษ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง การสะท้อนผลการเรียนร่วมกัน (SEE) อาจารย์ผู้สังเกตการสอนให้ความเห็นว่า นักเรียนทุกคนมีโอกาสดังแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสให้พูด คิดอย่างอิสระ การบันทึกสิ่งที่ได้เรียนเป็นการสะท้อนการสอนได้ดี ครูควรพูดเน้น ทวนคำพูดของนักเรียนเพื่อประโยชน์แก่ผู้ฟังอีกครั้ง และเป็นแนวทางในการพูดให้แก่เรียนคนอื่น ๆ ให้ใช้คำสุภาพ สร้างแนวคิดที่เหมาะสมเป็นเชิงวิชาการ เห็นความเชื่อมโยงของเนื้อหาที่เรียนกับประสบการณ์ที่นักเรียนทราบ และเป็นการแสดงให้นักเรียนเห็นว่าแนวทางเช่นนี้เป็นแนวทางที่เหมาะสม ความคิดเห็นของอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเกี่ยวกับการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) พบว่า กลุ่มอาจารย์สาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีประสบการณ์การสอน 15-31 ปี อายุและประสบการณ์การทำงานมีผลต่อแนวคิดที่แตกต่างกันในเรื่องการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างแผนการจัดกิจกรรมจิตตปัญญา ยังต้องพัฒนากิจกรรมจิตตปัญญาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ข้อจำกัดในด้านความเข้าใจในกระบวนการ ปฏิบัติและด้านเวลาที่จะสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างครบถ้วน การเก็บประเด็นรายละเอียดของการคิดของนักเรียนควรต้องมีการกระทำซ้ำ ๆ และพบว่า กลุ่มอาจารย์สาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีประสบการณ์การสอนไม่เกิน 10 ปี ให้ความคิดเห็นว่าการนำการศึกษาชั้นเรียนมาใช้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นแนวทางที่ครูได้ศึกษาการคิดและพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้รู้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียนในชั้นเรียน ครูได้พัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ว่าเหมาะสมกับนักเรียน การนำสภาพการจัดการเรียน การสอนมาวิเคราะห์และสะท้อนร่วมกันทำให้รู้แนวทาง ในการพัฒนา ได้ทำงานเป็นกลุ่ม มีการร่วมกันเสนอ ปัญหาที่พบเมื่อนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และหา แนวทางร่วมกันในการแก้ปัญหาในการทำงานและการจัด การเรียนรู้

2) การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับประถม ตามแนวทาง 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ฟังแล้วคิด กิจกรรม “ฟังให้ตี คิดให้ดัง” เพื่อการพูดและฟังเพื่อนอย่างใคร่ครวญ (dialogue conversation) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนฟัง เพลง การใช้สื่อที่หลากหลาย เช่นบัตรคำ นิทาน บทร้อง เล่นจากเพาเวอร์พอยต์ที่มีรูปแบบหลากหลาย นักเรียน ปฏิบัติเองได้โดยสงบเพื่อตั้งสมาธิ ซึ่งงานวิจัยของ อารมย์ สนานภู (2551) ในเรื่องการพัฒนาสุขภาพด้าน จิตตปัญญา พบว่า นักศึกษาได้รับประโยชน์ของการทำ สมาธิเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับมาก มีความตั้งใจจะนั่งสมาธิ เพิ่มขึ้น เป็นขั้นกระตุ้นความสนใจของนักเรียนช่วยให้นักเรียนมีความคิดจินตนาการมากขึ้น กิจกรรมช่วงนี้ ช่วยให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้ง ให้มีความใคร่ครวญ ในสิ่งที่จะทำให้กระทำ สอดคล้องกับแนวคิดสุนทร อมรวีวัฒน์ (2552) ที่ว่าแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการ การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาด้านใน ให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่ง มีจิตสำนึก ต่อส่วนรวม สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ ใช้ในชีวิตอย่างสมดุล

ขั้นตอนที่ 2 ตระหนักและสร้างจิตสำนึก เพื่อพัฒนาการตระหนักรู้และเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการ และกิจกรรมที่หลากหลาย การสะท้อนความคิด (Reflection) การทบทวนความรู้ด้วยตนเอง (check out) และการจดบันทึก (journaling) การเรียนรู้ร่วมกันผ่าน กระบวนการที่กระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มและมีเป้าหมาย เพื่อปูพื้นฐานให้ลึกซึ้งและให้เกิดสำนึกใน สิ่งที่เรียน พบว่า นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน ในตนเองและเกิดจิตสำนึก โดยมีความรู้และความเข้าใจ

เกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติมีความโน้มเอียง ทางความคิด ความรู้สึกในทางที่ดีงาม ทำให้เกิดความ ประารถนาที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำคล้องจอง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลคะแนนของนักเรียนจากการทดสอบ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 7.70 คิดเป็นร้อยละ 70.70 และได้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 9.41 คิดเป็น ร้อยละ 94.10 และมีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 37 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ด้วยสาเหตุจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ กิจกรรม ดอกไม้บาน กิจกรรมฟังให้ตี คิดให้ดัง กิจกรรมแผนผัง ความคิด กิจกรรมตระหนักและสร้างจิตสำนึก เกมโยน หินถามทาง กิจกรรมเสริมการอ่าน (กลอนสี่) การพูด การฟังคำคล้องจอง, บทร้อยกรอง, บทร้องเล่น การเขียน การอ่าน การเรียนรู้ด้วยตนเองและแผนภูมิความคิด เป็นไปอย่างสอดคล้องกับงานวิจัยของอิหรันท์ มีสา (2553) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี โดยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียน ที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสอดแทรก กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 96 และนักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ต่อการเรียน โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา ควรมีเวลาให้นักเรียนคิดไตร่ตรอง ฝึกให้นักเรียนนั่งคิดก่อนพูด เรียบเรียงถ้อยคำให้พูดได้ ตรงกับสิ่งที่คิด ลำดับสิ่งที่จะพูดและคิดด้วยว่าสิ่งที่พูด เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อให้นักเรียนเกิด กระบวนการคิดอย่างไตร่ตรองมากขึ้น

2. การพัฒนาวิชาชีพครูสามารถทำได้โดย กระบวนการศึกษาชั้นเรียน เพราะมีขั้นตอนของการ

นิเทศการสอน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันระดมสมอง รวมถึงการสะท้อนกระบวนการคิดที่นักเรียนจะได้รับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของครูได้เป็นอย่างดี

3. การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยการเลือกวิธีสอนมีความสำคัญที่ครูต้องเลือกให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวิธีสอน และควรมีระยะพักบ่มให้ครูเกิดความชำนาญ ลึกซึ้งในวิธีสอนนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ นิมาพาลี. (2554). **จิตตปัญญาหนทางการศึกษาเพื่อองค์กรรวม**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.sahavicha.com>. (วันที่ค้นข้อมูล: 13 กันยายน 2554).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ทิพย์สุดา ปรีดาพันธุ์. (2554). **ระจกสะท้อนปัญญาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา**. HYPERLINK “<http://km.reru.ac.th>” สถาบันจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.km.reru.ac.th/?p=1303>. (วันที่ค้นข้อมูล: 6 กันยายน 2554).
- ธีรนนท์ มีสา. (2553). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องศาสนพิธีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2552). **การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study): นวัตกรรมเพื่อพัฒนาครูและนักเรียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2550). **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเรื่องการศึกษาชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาเครือข่ายครูคณิตศาสตร์**. รายงานงานวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2552). **หาทางออกให้สังคมไทย**. การประชุม “โครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2552. กรุงเทพฯ: โรงแรมไอบีฮกสกาย.
- อารมย์ สนานนท์. (2551). **การวิจัยและพัฒนาสุขภาพด้านจิตตปัญญาสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง**. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง คณะครุศาสตร์ ราชบุรี.
- เอื้อจิตร พัฒนจักร และคณะ. (2554). **การศึกษาการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูที่ใช้การศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study)**. รายงานงานวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Patsy Wang-Iverson. (2011). **Lesson Study**. การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง Lesson Study วันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2554. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.